

чи іншої системи слідчих дій. Однак сама по собі побудова версії ще не є її вирішенням, адже вона не вирішує питання інформаційної недостатності. Вона лише містить імовірнісне припущення, яке ще має бути перевірено проведенням відповідних пошуково-пізнавальних заходів. Тож нам вбачається, що саме тактичне рішення, сформоване на основі існуючої інформації та побудованих відповідно із цим версіях, виступає як основний спосіб вирішення проблемної слідчої ситуації.

Література

1. Жердсов В. А., Комисаров В. И. Расследование серийных корыстно-насильственных преступлений, совершаемых организованными группами, на первоначальном этапе. — М.: Юрлитинформ, 2002.
2. Яблоков П. П. Расследование организованной преступной деятельности. — М.: Юристъ, 2002.
3. Куликов В. И. Основы криминалистической теории организованной преступной деятельности. — Ульяновск: Филиал МГУ, 1994.
4. Аптипов В. П. Планирование расследования в проблемных ситуациях // Вопросы борьбы с преступностью. — М., 1981. — № 34.
5. Герасимов И. Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений. — Свердловск, 1975.
6. Волчцкая Т. С. Криминалистическая ситуалогия. — Мп.; Калининград, 1997.
7. Целищев А. Я. Расследование грабежей и разбоев в условиях крупного города: Лекция. — М.: МВШМ МВД СССР, 1986.
8. Алексеев В. И., Шаталов А. С. Криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования корыстно-насильственных преступлений, совершаемых организованными преступными группами // Криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования преступлений: Спецкурс лекций. — М., 2003.
9. Тищенко В. В. Корыстно-насильственные преступления: криминалистический анализ: Монография. — О.: Юрид. л-ра, 2002.
10. Дрякин Л. Я. Разрешение проблемных ситуаций в процессе расследования: Учеб. пособие. — Свердловск, 1985.

УДК 343.983.2(477).001.33

Г. О. Стрілець

КЛАСИФІКАЦІЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ В СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» в Україні діють судово-експертні установи в системі Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Міністерства охорони здоров'я України, Службі безпеки України та Державній прикордонній службі України [4]. В зазначених судово-експертних установах проводять судові експертизи різноманітних класів.

Проведений аналіз існуючих в теорії судової експертології класифікацій судових експертиз в залежності від предмета і об'єктів дослідження [1, 76–79; 2, 242; 3, 88–94] дозволив дійти висновку, що найбільше розповсюджені на сучасному етапі судові експертизи можна поділити на такі класи: криміналі-

стичні; судові експертизи речовин, матеріалів і виробів із них; судово-медичні; судово-психіатричні; судово-психологічні; судово-наркологічні; судово-фармацевтичні та фармакологічні; судові санітарно-гігієнічні та санітарно-епідеміологічні; судові експертизи дослідження харчових продуктів; судово-екологічні; судово-сільськогосподарські; судово-ветеринарні; судово-біологічні; судово-грунтознавчі; судово-економічні; судово-товарознавчі; судові експертизи з метою оцінки цілісних майнових комплексів; судові експертизи охорони права на об'єкти інтелектуальної власності; судові інженерно-технічні; судові інженерно-транспортні; судові інженерно-технологічні; судово-мистецтвознавчі та судово-пробірні експертизи.

При створенні наведеної класифікації судових експертиз бралися до уваги точки зору вчених як процесуалістів, так і криміналістів, які займалися аналогічними дослідженнями і висловлювали свої точки зору щодо порядку і місця розташування відповідного класу судових експертиз в створених ними класифікаціях. В переважній більшості випадків в класифікаційних системах на першому місці були розташовані криміналістичні експертизи, і це, напевно, є правильним рішенням. Клас криміналістичних експертиз повинен займати перше місце в даній класифікаційній системі з огляду на те, що судові експертизи цього класу були створені криміналістикою спеціально для отримання доказів шляхом проведення криміналістичних судово-експертних досліджень. Досягнення решти інших класів судових експертиз були запозичені із інших галузей знань.

На другому місці після класу криміналістичних експертиз повинні знаходитися судові експертизи речовин, матеріалів і виробів із них, як такі, що мають близьке відношення до криміналістичних експертиз, але вони не повинні належати до класу криміналістичних експертиз, оскільки вони не можуть бути забезпечені спеціальними знаннями тільки криміналістичної науки. Ці судові експертизи мають всі підстави бути самостійним класом матеріалознавчої судової експертизи з комплексом родів судових експертиз даного класу і які мають свої специфічні предмети і об'єкти пізнання, методики судово-експертного дослідження, що ґрунтуються на різноманітних спеціальних знаннях.

Далі в класифікаційній системі судових експертиз повинна йти група класів судових експертиз, безпосередніми об'єктами яких є жива людина, труп людини, інші речові докази, що мають відношення до життєдіяльності людини, або останки її організму. Всі ці класи судових експертиз призначаються, як правило, для визначення стану здоров'я живої людини, зміни якого могли настати в результаті протиправного тілесного ушкодження, вживання неякісних фармацевтичних препаратів чи харчових продуктів або в результаті порушення санітарно-гігієнічних та санітарно-епідеміологічних правил — своєчасне встановлення цих ознак може надати слідчому напрямки пошуку суб'єкта відповідного злочину.

Близькими до попередньої групи класів судових експертиз є класи: судово-екологічних, судово-сільськогосподарських та судово-ветеринарних експертиз. Хоча ці класи судових експертиз досліджують, на перший погляд, різні види

об'єктів, але вони все ж таки нерідко переслідують мету встановлення доказів щодо подій, які призвели до протиправних порушень і нерідко наслідками яких можуть бути захворювання чи смерть людей, що має відповідне значення в кваліфікації протиправних дій суб'єкта. Продовжують дану класифікаційну систему судових експертиз класи судово-біологічних та судово-ґрунтознавчих експертиз.

І нарешті, класифікаційну систему судових експертиз завершують класи: судово-економічних; судово-товарознавчих; судових експертиз з метою оцінки цілісних майнових комплексів; судових експертиз охорони права на об'єкти інтелектуальної власності; судових інженерно-технічних; судових інженерно-технологічних; судових інженерно-транспортних; судово-мистецтвознавчих та судово-пробірних експертиз, як судових експертиз опосередкованим об'єктом і завданням яких також є встановлення людини — суб'єкта вчинення злочину.

Висловлена точка зору щодо класифікації судових експертиз і засади її обґрунтування не є остаточно вичерпними і тому не претендують на завершеність. Над класифікацією судових експертиз необхідно працювати й далі з урахуванням аналізу існуючих точок зору щодо визначення місця того чи іншого класу судових експертиз в даній класифікаційній системі. Але підхід до визначення місця відповідного класу судових експертиз у даній класифікаційній системі повинен бути обґрунтований і при створенні нових класів судових експертиз вони завдяки схожості, наприклад, об'єктів відповідних судових експертиз чи на засадах іншого обґрунтування можуть бути розміщені на відповідному місці в цій системі без порушення її логічної цілісності.

Проведення наведених класів судових експертиз може бути здійснено судово-експертними установами України в повному обсязі. Зокрема, в судово-експертних установах системи Міністерства юстиції, до яких належать сім науково-дослідних інститутів судових експертиз, розташованих у Дніпропетровську, Донецьку, Києві, Львові, Одесі, Сімферополі і Харкові, і Міністерства внутрішніх справ України, до яких належать науково-дослідні експертно-криміналістичні центри, що діють у кожному обласному місті, і Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр в Києві проводиться переважна більшість із наведених класів судових експертиз за виключенням класу судово-медичних експертиз, судово-психіатричних; судово-наркологічних; судово-фармацевтичних та фармакологічних; судових санітарно-гігієнічних та санітарно-епідеміологічних; судово-сільськогосподарських та судово-ветеринарних експертиз; судово-пробірних експертиз [6, 29–39; 8]. Хоча, зокрема, в Харківському науково-дослідному інституті судових експертиз, який діє в системі Міністерства юстиції України, з 1998 р. проводять судово-ветеринарні експертизи [9, 106], а в Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України, який діє в системі Міністерства внутрішніх справ України, проводять окремі види судових експертиз, які належать до класу судово-медичних експертиз, зокрема, судово-медичну молекулярно-генетичну експертизу.

У судово-експертних установах системи Міністерства охорони здоров'я України проводять судово-медичні експертизи в обласних бюро судово-медичної

експертизи і філіалах бюро судово-медичної експертизи, які дислокуються в кожному районному центрі. Безпосереднє керівництво проведенням судово-медичних експертиз і проведення складних судово-медичних експертиз здійснює Головне бюро судово-медичної експертизи, яке дислокується в Києві [7, 207–209]. Судово-психіатричні експертизи проводять на базі обласних психіатричних лікарень і тільки в стаціонарі. Судово-наркологічні експертизи проводять на базі обласних наркологічних диспансерів. Безпосереднє керівництво проведенням судово-психіатричних та судово-наркологічних експертиз та проведення складних судово-психіатричних і судово-наркологічних експертиз здійснює Український науково-дослідний інститут соціальної та судової психіатрії і наркології, який дислокується в Києві.

У судово-експертних установах Міністерства оборони України, до яких належать Центр судових експертиз МО України (в Києві) і чотири судово-медичні лабораторії оперативних командувань та Військово-Морських Сил України (Львів, Одеса, Харків і Севастополь), проводять судово-медичні і криміналістичні експертизи. У Центрі судових експертиз МО України проводять також судові автотехнічні експертизи [5].

У системі Служби безпеки України судово-експертні установи складаються із Експертно-криміналістичної служби СБУ, яка дислокується у Києві, та експертно-криміналістичних груп оперативно-технічних відділів (ЕКГ ОТВ) управлінь СБУ у відповідних областях з визначеними зонами обслуговування. В ЕКГ ОТО СБУ можуть проводити такі види судово-експертних досліджень: судово-почеркознавчі, судово-авторознавчі експертизи та судові експертизи з техніко-криміналістичного дослідження документів; судово-фототехнічні та судово-портретні експертизи; судові трасологічні, балістичні та вибухово-технічні експертизи; судово-грунтознавчі експертизи; судово-біологічні експертизи; судові експертизи матеріалів, речовин і виробів. У системі Державної прикордонної служби України проводять окремі види криміналістичних експертиз, група експертів з проведення яких дислокується в міжнародному аеропорту «Бориспіль».

Таким чином, в судово-експертних установах України проводиться переважна більшість класів судових експертиз, які включені в існуючу на сучасному етапі класифікацію судових експертиз в залежності від видів об'єктів і предмета дослідження. Решта класів судових експертиз, зокрема: судово-фармацевтичних та фармакологічних; судових санітарно-гігієнічних та санітарно-епідеміологічних; судово-сільськогосподарських та судово-ветеринарних; судово-пробірних проводять відповідні відомчі республіканські, обласні, районні чи регіональні структури. Так, наприклад, судово-фармацевтичні та фармакологічні експертизи можуть проводитися фахівцями (фармацевтами) науково-дослідних установ, підприємств, обласних відділів фармації тощо. Судові санітарно-гігієнічні та судово-епідеміологічні експертизи проводяться працівниками республіканських, обласних і районних санітарно-епідеміологічних станцій, аналітичних лабораторій системи громадського харчування, навчальних закладів та науково-дослідних установ санітарно-профілактичного профілю. Судово-

сільськогосподарські та судово-ветеринарні експертизи проводять: перші — працівники відповідних галузей знань республіканських, обласних, районних управлінь сільського господарства, а другі — спеціалісти з ветеринарії республіканських, обласних, районних управлінь. Судово-пробірні експертизи проводять фахівці інспекцій пробірного нагляду Міністерства фінансів України, які є в Києві, Львові, Одесі та Харкові.

У статті на матеріалах практики і публікацій проведено дослідження стану сучасних судово-експертних установ України стосовно можливостей проведення в них різних класів відповідних судових експертиз. У сучасних вітчизняних виданнях даному питанню не приділено належної уваги. Ознайомлення студентів юридичних навчальних закладів і працівників правоохоронних органів буде сприяти підвищенню їх знань з таких проблемних питань, як вибір судового експерта чи судово-експертної установи, які нерідко виникають під час призначення відповідної судової експертизи в залежності від предмета і виду об'єктів дослідження.

Література

1. Грузкова В. Г. О классификации судебных экспертиз в судебной экспертологии // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. матеріалів міжпар. наук.-практ. конф. (Харків, 19–20 червня 2002 р.). — Х., 2002. — Вип. 2.
2. Салтевський М. В. Криміналістика: Підручник: У 2 ч. — Х., 2001. — Ч. 2.
3. Шерстюк В. Н. Классификация судебных экспертиз // Теория та практика судової експертизи і криміналістики. — Х., 2002. — Вип. 2.
4. Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу»: Закон України від 9 вересня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 1. — Ст. 14.
5. Інструкція з організації судової експертизи у Збройних Силах України на мирний час: Затв. наказом начальника Головного військово-медичного управління Міністерства оборони України 1 лютого 2002 р. № 12. — 7 л.
6. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз: Затв. наказом Міністра юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 і зареєстрована у Міністерстві юстиції України 3 листопада 1998 р. за № 705/3145 // Судові експертизи в Україні: Зб. нормат. актів. — К., 2002.
7. Положення про Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України: Затв. наказом МОЗ України № 6 від 17 січня 1995 р. // Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України: Наказ МОЗ України № 6 від 17 січня 1995 р. — К., 1995.
8. Положення про експертну службу Міністерства внутрішніх справ: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2000 р. № 988 // Офіційний вісник України. — 2000. — № 25. — Ст. 1055.
9. Цимбал М. Л. Стап та перспективи діяльності Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса на сучасному етапі судово-правової реформи // Матеріали науково-правової конференції «Нормативно-правове регулювання судово-експертної діяльності в Україні» Сімферополь, 7–8 вересня 2000 р. — Сімферополь, 2000.